

ושללם לבוז" ? זה לא חייב לקרות"

24/2/2007 | איתי קארו

www.aish.co.il

נכסי נדל"ן רבים שהשתייכו ליהודים לפני השואה לא הוחזרו לרשותם מעולם. שלמה טאוב יסד חברה מיוחדת שמטפלת בהשבת הנכסים לידיים יהודיות.

השאלה התנ"כית הנוקבת 'הרצחת גם ירשת?' מסכמת בצורה הטובה ביותר את סיפורם העגום של הנכסים היהודים באירופה שלאחר השואה. אחרי שהגרמנים, בסיועם הנלהב של מרבית עמי אירופה, רצחו שישה מיליון יהודים, מרכז הכובד של יהדות העולם עבר לארצות הברית ולישראל. אבל נכסי נדל"ן רבים נותרו מאחור, בידיהם של גויים מקומיים או בידי הממשלה.

נכסי הנדל"ן הם נושא נשכח כשמדברים על הרכוש היהודי שאבד בשואה. סיפור חשבונות הכסף השווייצריים ידוע ומוכר ויצר סערה גדולה בשנות התשעים. סיפורן של יצירות אמנות רבות שנלקחו מבעלות פרטיות אל מוזיאונים וגלריות, זכה גם הוא לחשיפה מעטה. אבל לא רבים זוכרים את הבתים והבניינים. יהודים נטו תמיד להשקיע בנכסי נדל"ן, אבל אחרי השואה היו אלו הנכסים

הנשכחים ביותר. נראה כי בעשרות השנים שחלפו מאז תום מלחמת העולם השנייה נוח היה לכולם להתעלם מהעובדה, שחלק לא-מבוטל מהרכוש שהיה ליהודים ערב המלחמה היה בעצם אותם נכסי נדל"ן. שהרי גם אם לסבא וסבתא מקראקוב לא היה חשבון בנק שופע, סביר להניח שהיתה להם קורת גג לראשם, ואשר תחתיה מתגוררים כבר עשרות שנים אנשים אחרים, שאינם מצאצאיהם של בעלי הבית המקוריים.

על פי ההערכות, שווי הנכסים היהודים השדודים מגיע ל-145 מיליארד דולר

יש סיבות רבות להתעלמות הזו. מדינות מזרח אירופה נמנו במשך שנים ארוכות על הגוש הקומוניסטי שהלאים את הנכסים היהודיים. גם אחרי התפוררות הגוש, לא רצתה מדינת ישראל לסכן את יחסיה עם המדינות הללו והעדיפה להתעסק עם הכסף הגזול ולא עם נכסים המאוכלסים כבר שנים בדיירים מקומיים. ניצולי השואה בדרך כלל לא השתוקקו לחזור אל הארצות שרצחו את בני משפחותיהן כדי לתבוע דירה או חנות. בני הדור השני והשלישי סברו ברובם שאיתור הנכס ותביעתו יהיו כרוכים בהוצאות גדולות יותר משווי הנכס, גם אם יזכו בו לבסוף.

אבל ההתעוררות הגיעה לבסוף. באפריל 2005 הונח סוף-סוף בפני הממשלה 'הדו"ח הגלובלי הראשון על השבת רכוש יהודי מתקופת השואה', שמצטט את סטיוארט אייזנשטט, שליחו של הנשיא האמריקני ביל קלינטון לנושא, שהעריך בסוף 1998 כי שווי הנכסים היהודים השדודים מגיע ל-145 מיליארד דולר. על-פי ההערכות, בפולין לבדה מגיע היקף הנדל"ן שהיה בידי בעלים יהודים לכ-50 מיליארד דולר. גם למחברי הדו"ח היה ברור, שכעת הבשילה השעה לדבר על שואה גם במונחים של אובדן רכוש, מבלי שמישהו יעלה בדעתו שהדבר יפגע בזיכרון של אובדן הנפשות.

בניין בפולין שהושב לידיים יהודיות

כאן נכנס לתמונה שלמה טאוב, שהפך את החזרת הרכוש היהודי לבעליו למפעל חייו. הוא הקים את חברת לגאסי שפועלת להחזרת הרכוש היהודי לבעליו, בפולין ובמדינות נוספות. לפי תפיסתו, תביעת הרכוש הגזול היא לא רק זכות אלא חובה קדושה. "זו קודם כל סגירת מעגל", הוא אומר, "הזדמנות לאנשים לחזור למקום שבו ביטלו ואכלו סבא וסבתא שלהם, שבו הם שיחקו וחיו, ושעכשיו הגיעה העת לבוא ולדרוש אותו בחזרה. לסבא ולסבתא כנראה לא היו כוחות הנפש לעשות זאת, אבל לנו אין זכות לוותר. חייבים להתעשת מהר, ולו בגלל שהשארית הנושא פתוח תהיה משום תבוסה". בקרב, שתיתן לנאצים שוב להשיג את מבוקשם.

טאוב הוא לא רק נאה דורש, מקור היכרותו עם הנושא מתחיל בהיסטוריה המשפחתית שלו. הוריו, צבי וסופיה, עלו לארץ בשנת 1951 מקראקוב שבפולין, והשאירו אחריהם לא מעט נדל"ן. במשך כל השנים שעברו מאז, הם נהגו לדבר עם ילדיהם על הבתים שהותירו מאחור, וידעו להסביר היכן בדיוק הם נמצאים, אבל סרבו בתוקף לשוב אל הארץ ממנה נמלטו. רק בשנת 1997, יותר מ-10 שנים אחרי פטירת האב, הופיעו טאוב ואחותו בפני בית-משפט פולני, וקיבלו את הבעלות על 2 בנייני דירות. הצלחתו האישית שכנעה את טאוב לעזוב את עבודתו כמנהל רכש בתדיראן, ולהקדיש את חייו להשבת הנכסים ליהודי אירופה.

הצלחתו האישית שכנעה את טאוב לעזוב את עבודתו כמנהל רכש בתדיראן, ולהקדיש את חייו להשבת הנכסים ליהודי אירופה

לא כל התביעות מצליחות. יש צורך להוכיח שהנכס היה שייך ליהודי, ולאחר מכן גם להוכיח שהתובע קשור תורשתית לבעל נכס מלפני המלחמה. אבל מקרי ההצלחה מדרבנים להמשיך ולעבוד. לטאוב סיפורים רבים, חלקם מדהימים. "לפני מספר שבועות", מספר טאוב, "הטסנו גברת

בת 92 לפולין, לעיירה ליד לודז'. היא באה לתבוע את הנכס של בעלה, שהיה רופא הכפר. רצה הגורל, ועל הבניין מופיע עד היום שם המשפחה של הבעל. מדובר על בית עם שטח של 10 דונם "ואסם ענק. נכס ששווה בסביבות רבע מיליון דולר

המקרה שזכה להד התקשורת הרב ביותר התרחש דווקא בגרמניה. עורך דין יהודי אמריקני צעיר טייל בגרמניה זמן קצר לאחר נפילת החומות, והבחין במרכז קניות ענק עם שם שמצלצל לו מוכר. הסתבר שהבניין, הכלבו הגדול ביותר בברלין, היה שייך לפני המלחמה למשפחתו, משפחת ורטהיים. לפני כשנה זכתה משפחת ורטהיים בתביעה מול ממשלת גרמניה, על סכום של חצי מיליארד יורו

למרות הסיפור הזה, עיקר הפוטנציאל להחזרת רכוש הוא בערי גליציה שבדרום פולין, אומר טאוב. גם בצ'כיה ניתן להוכיח בקלות יחסית בעלות על נכסי יהודים. בהונגריה המצב מסובך יותר. עם מדינות חבר העמים בכלל לא ניתן לנהל משא ומתן, שכן הן מתקיימות עדיין כחלק מהעולם השלישי. מומלץ למשפחות שנהגו להחזיק רכוש שם לשמור את ההוכחות והמסמכים: יתכן שיום יבוא ויהיה להם ערך

הזמן פועל לרעת היורשים. ניצולי השואה, המקור המהימן יותר לעדות בתביעות ובעלות, לא יהיו עימנו לנצח. שלמה טאוב חושב שזה הזמן עבור יוצאי אירופה שיודעים בביטחון על נכסי נדל"ן של המשפחה לנסות ולתבוע אותם. "מי שמרים ידיים, לדעתי זו התבוסה במלוא עוצמתה. לבוא ולהגיד: 'בסדר, איבדנו שם את החיים, אז נשאיר להם גם את הנכסים', זה איום ונורא. לפחות את הנכסים צריך לקחת להם, וכך לסגור מעגל

השואה הייתה לא רק ניסיון למחוק את העם היהודי, אלא גם לא להותיר לו שם ושארית, לבוז את שללו, להשכיח שפעם התקיימו קהילות פורחות במקומות הישוב שהפכו יודנריין (הביטוי הנאצי ל"נקי מיהודים"). חוקי התיישנות צמצמו את האפשרות לתביעות בעלות על נכסים יהודיים. הרצון היה ונותר 'ושללם לבוז', גם אם 'להשמיד, להרוג ולאבד' לא זכה להצלחה מספקת. את מה שאפשר להציל מידי החומסים, אין סיבה להותיר ברשותם